

שיגרה של הפרת החוק

מיכל סלע

במציאות השוררת בשטחים, מרכינות כל הרשויות את ראשיהן בפני שרירותיות שירותי הביטחון עד כדי הפגמת נהלים פסולים. בשטחים עומד השלטון השרירותי של השב"כ מעל השכל הישר, מעל החוק

מערכת הביטחון פועלת, ללא ספק, על-פי שיקלים שיש בהם כסדרה כל כך להבטיח את ביטחון המדינה. אלא שהיעדר נכונות ציבורית לבקר את מעשי שירותי הביטחון הכלליים והיחס המעין מקדש שלו זוכה המערכת המסוימת הזאת, מאפשרים לה לנהוג בשרירות כלפי המלטינים, בניגוד ברור לחוק. הפרת החוק שיטתית עד כדי כך שהיא מטמנת בנהלים ובמעגלים המתקבלים עם הזמן אצל המימשל הצבאי והכריז על גורמה התיקנית.

אי מסירת מידע מייד למשטרה על מעצרי אדם מבניה הוא אחת הדוגמאות הזמזומיות להפרת החוק שהפכה לנורמה. פרשת מעצרי המסתור של מחמד אל-מצרי, בן 30, מסלפית היא רק דוגמה אחת.

אל-מצרי, שעזב את הגדה המערבית באוגוסט '87, נעצר ב-14 ביולי השנה על-ידי שלטונת הביטחון של ירדן בגבול סעודיה, בדרכו לירדן. לאשתו נמסר, כי הוא נעצר כדי להיות מעצר לידי ישראל. ב-16 בחודש נסעה האשה אחרי מכונית המשטרה שהובילה את בעלה לגשר אלנבי. אילו לא היה קשר סלפני בין ירדן לישראל, לא הייתה משפחת אל-מצרי כסלפית יודעת כלל כי מחמד נעצר.

פנייתם לקבל אישור למעצרי ולמקום הימצאו של האיש נענתה ריסק. ל"מוקד להגנת הפרט" נאמר במינהל האזרחי תחילה כי האיש אינו עצור. בפניה נוספת אישר המינהל כי האיש עצור אך סרב למסור את מקום המעצר. התשובה שקיבל "דבר" בפניה להודיע שהיה ביום חמישי בערב (דבר, 23 ביולי) הייתה "גורמי הביטחון מסורים כי כל תלונה שתוגש לרשויות הממשלתיות המסמכות תיבדק לגופה ותסופק". במילים אחרות: זה לא עניינכם.

פנייה של "דבר" למינהל האזרחי הביאה פרי חלקי: האיש אכן נעצר ב-16 בחודש, והאיש על-פי הנהל כמרכז השליטה, מוקד ממוחשב לרישום מעצרי מלטינים. מקום הימצאו לא נמסר, בטענה שעל-פי החוק נמסר מקום הימצאו של עציר רק לצלכ האדם ורק ביום 11 למעצר.

לחץ באמצעות עתידה לבית המשפט הגבוה לצדק שהגיש ביום שישי עורך הדין אנדרה רונסל, שכנע לאחד מעצרי האיש, הניב פרי ביום ראשון, תשעה ימים לאחר המעצר: כמתחזה מיוחדת לעורך הדין שעתר בשם המשפחה ובשם המוקד להגנת הפרט נמסר, כי אל-מצרי עצור במתקן הכליאה בטולכס (ובו אנף) והקידוח של השב"כ תמורת כקשה להסדר את העתידה. ידעו משטחי במימשל הצבאי איי הסיף ושאלו: למה לא פנית אלי?

סיפור כלכך טנחתי, כלכך לא חוקי. על-פי החוק בשטחים, כמו בישראל, חייבת הרשות העוצרת למסור למשפחת העצור מיד את עובדת המעצר ומקום הימצאו של העצור. יעצור אדם, תימסר ללא שיהיה ידועה על מעצרו ומקום הימצאו לאדם הקרוב אליו וזאת אף ביקש העצור לא להודיע באמצע, נאמר בצו סרב הראות ביטחון, סעיף 78 א.ב.

הצו מעולם לא סיים במלואו בשטחים. עם הזמן נוצר מעין הסדר של רצון טוב בין המימשל הצבאי לצלכ האדם הבדי לאומי שעל-פי מקבל הארגון רשימות של עצורים ביום ה-11 למעצרי על-פי הסדר זה, משפחות העצורים יקבלו את המידע רק מהצלכ האדם. לא ברור מידע במסך 22 שנה לא פנה איש לעדכאות בעניין הזה - עד לאינתיפאדה ולמעצרים המוניים שיצרו אנדרלמוסיה ומשפחות התקשו לאתר את מקום מעצרי קרוביהם.

ב-1989 עתרה האגודה לזכויות האזרח בשם כמה משפחות עצורים ובשמה כנגד תנהל הבלתי-חוקי של אי מסירת מידע מייד על מקום הימצאו של עצור. כעקבות העתירה מסך בית המשפט הגבוה לצדק בנובמבר 1989 כי חובה על הרשות העוצרת למסור מידע על כל העצירים "במתקני ההשגחה (ואחלי חילים במסך לישורים המלטינים - M.M.) ואלה שהעברו אחרת היום למתקני

כליאה אחרים."

כך נאמר בספק הדין של בג"ץ: יחבת הודעה זו שאי פעם יוצא מוסרת יסוד התנהגה לאדם שנעצר ברת וכדין על-ידי השלטונות המיסמכים, שאלה יביאו את דבר מעצרו ומקום מעצרו ליריעת קרוביו למען ידעו מה עלה בגורלו של קרובם העציר וכיצד ניתן להשיג לו את העזרה הדרושה לו כדי להציל על חירותו. וזאת זו זכות טבעית היא ונגזרת היא מכבוד האדם ומעקרונות הצדק הכלליים ותנתנה היא הן לעצור עצמו והן לקרוביו.

בית המשפט קבע, בין היתר כהתחשב בתנאים בשטחים, כי את החובה הזאת יש למלא כאחת הדרכים: פרסום פומבי באמצעות המינהל האזרחי, גלויה ששולח העציר מבית המעצר ותשובה לכל מי שפונה באופן אישי. גם הזרואת בג"ץ אלה אינן מתקיימות כמלואן, לא רק במקרה של אלי-מצרי. רשימות המינהל האזרחי אינן מתפרסמות באופן סדיר ובתשובה לשאלת "דבר" השנוע נמסר כי החובה היא רק לבני עצורים במתקן ההשגחה. באגודה לזכויות האזרח

הגיבו על כך: זה לא נכון. גלויות נשלחות מדי פעם, לא כסדירות, והן אינן בכמות מידע מייד. הפונים ישירות אינם נענים כלל.

המקרה של אלי-מצרי חושף את השיטה הנהגת אצל מי שמתקשה להכתין 11 יום להודעת הצלכ האדם: פניה של משפחות עצורים לעורכי דין חוקים, האגודה לזכויות האזרח, המוקד להגנת הפרט ולעתים תברר-בנסת ואישי ציבור אחרים. אלה מפעילים "קשרים אישיים" עם היועצים המשפטיים במימשל הצבאי, עם פרקליטות המדינה וגורמים אחרים במימשל הצבאי המוסרים את המידע המבוקש כטובה אישית. שיטה הפרוטקציה ממלאת את מקום שלטון החוק. המימשל הצבאי הוא הרשות הריבונית בשטחים והוא פועל במסגרת הדין הבינלאומי וצווים צבאיים. השב"כ הוא רשות שוקרת ולהלכה כפוף גם המוסד הזה לחוק.

במציאות השוררת בשטחים, מרכינות כל הרשויות את ראשיהן בפני שרירותיות שירותי הביטחון עד כדי הפגמת נהלים פסולים. בשטחים עומד השלטון השרירותי של השב"כ מעל השכל הישר, מעל החוק. ■